

55 המשנה. מתרצת הגמרא: **הָא קָא מְשַׁמְע לָן, דְּמַעְמָא דְּפִירִישׁ - טעם**
 56 חיובו בכסף או בזהב הוא רק מחמת שפירש כן בנדרו, **הָא - אך אם**
 57 **לֹא פִירִישׁ, פְּטָר נַפְשִׁיהָ כְּכֹל דְּהוּ - פוטר עצמו מנדרו בכל מה שיתן**
 58 בשיעור משקלו, ואפילו בדבר זול ביותר. ודין זה הוא **כְּדַבְרֵי רַחֲבֵה,**
 59 **דְּאָמַר רַחֲבֵה, בְּאַתְרָא דְּתַקְלֵי בּוּפְרָא - במקום שנוהגים לשקול**
 60 **זפת, ואמר 'משקלי עלי', פְּטָר נַפְשִׁיהָ אִפְּלוּ בְּבוּפְרָא - יכול**
 61 להיפטר אף בנתינת זפת בשיעור משקלו.
 62 מקשה הגמרא: אף דין זה **פְּשִׁיטָא,** שיכול לפטור את עצמו בכל דבר
 63 הנשקל, שהרי לא פירט באיזה דבר יתחייב. מתרצת הגמרא: **לֹא**
 64 **צְרִיכָא - לא הוצרך רחבה להשמיענו דין זה, אלא במקום דְּאִפְּכָא**
 65 **דְּתַקְל וְאִיכָא דְּכִייל - שיש מי ששוקל את הזפת בעת מכירתו, ויש**
 66 **מי שמודדו בכלי ומוכרו, מְהוּ דְּתִימָא - הייתי סבור לומר, כִּינן**
 67 **דְּכּוּלְהוּ לֹא תַקְלֵי, לֹא - כיון שאין כולם נוהגים למוכרו במשקל,**
 68 **אינו נפטר בו, אלא עליו לתת דבר שכולם נוהגים לשקול, קָא**
 69 **מְשַׁמְע לָן, שכיון שיש ששוקלים אותו, יכול להפטר בו מנדרו.**
 70 מביאה הגמרא מימרא נוספת בענין זה: **אָמַר רַב פֶּפְסָא, בְּאַתְרָא**
 71 **דְּתַקְלֵי שְׂמֵכֵי - במקום שנוהגים לשקול בצלים, פְּטָר נַפְשִׁיהָ אִפְּלוּ**
 72 **בְּשִׂמְכֵי - יכול לפטור את עצמו מנדרו אפילו בנתינת בצלים**
 73 **במשקלו.**
 74 מקשה הגמרא: **פְּשִׁיטָא** שכן הוא הדין. מתרצת הגמרא: **לֹא צְרִיכָא,**
 75 **אלא דבאורו מקום, בְּתַר דְּשְׁקֵלֵי - לאחר ששוקלים את הבצלים**
 76 **לפי מה ששילם הקונה, שְׂדוּ תַרֵי תַלְתָא - מוסיפים לו שנים או**
 77 **שלושה בצלים. מְהוּ דְּתִימָא, כְּמִיל תּוֹרַת מְשַׁקְל - אין הבצלים**
 78 **נחשבים כדבר הנשקל, כיון שלאחר שקילתם מוסיפים עליהם, קָא**
 79 **מְשַׁמְע לָן, שכיון שעיקר המקח הוא בשקילה, דינם כדבר הנשקל,**
 80 **יכול להפטר בהם מנדרו.**
 81 שנינו במשנה: **מַעֲשֶׂה בְּאִמָּה שֶׁל יִרְמְיָא וכו' שאמרה משקל בתי**
 82 **עלי ועלתה לירושלים ושקלה משקלה זהב.** מקשה הגמרא: **מַעֲשֶׂה**
 83 **לְסַתּוֹר - הרי מעשה זה סותר את הדין שאמרה המשנה עצמה קודם**
 84 **לכן, שברישא התבאר שרק אם פירש שמתחייב משקלו כסף או זהב,**
 85 **חייב בהם, אך לולא זאת יכול להפטר בכל דבר שבמשקל, ואילו**
 86 **ממעשה זה מוכח שאף שלא פירשה שתביא את משקל בתה זהב,**
 87 **הביאתו בזהב.**
 88 מתרצת הגמרא: **חֲסוּרֵי מַחְסָרָא וְהָיִי קַתְנֵי - יש ללמוד את המשנה**
 89 **כאילו היא חסירה, וכך יש לשנות בה, וְאִם הַנּוֹדֵר אֲדָם חָשׁוּב הוּא,**
 90 **אָף עַל גַּב דְּלֹא פִירִישׁ - אף שלא פירש ממה יתן את משקלו, לְפִי**
 91 **כְּבוֹדוֹ אֲמָרִינן - מחייבים אותו לתת לפי כבודו ועושרו, וְהוֹכִיחָה**
 92 **זאת המשנה, מַעֲשֶׂה בְּאִמָּה שֶׁל יִרְמְיָא שְׂאִמְרָה מְשַׁקְל בֵּיתֵי עָלֵי,**
 93 **וְעָלְתָה לְיְרוּשָׁלַיִם, וְשִׁקְלוּתָּ, וְנִתְּנָה מְשַׁקְלָהּ זָהָב, כיון שהיתה**
 94 **מופלגת בעשירות.**
 95 הגמרא מבארת את דינו של אדם המתחייב להקדש כשיעור קומתו:
 96 **אָמַר רַב יְהוּדָה, הָאוֹמֵר 'קוּמְתֵי עָלֵי, נִתְּנָן שְׂרָבִישׁ שְׂאִינוּ נִכְפָּף -**
 97 **מטה בשיעור גובהו, ובעובי כזה שאי אפשר לכופפו, כיון שלשון**
 98 **'קומה' משמעותה דבר שיכול לעמוד מעצמו בקומתו, אך אינו צריך**
 99 **שיהא בעובי גופו, אלא אף אם הוא דק יותר, כיון שעומד מעצמו,**
 100 **נפטר בו. אך אם אמר 'מְלֵא קוּמְתֵי עָלֵי, נִתְּנָן שְׂרָבִישׁ הַנְּכַפָּף -**
 101 **יכול ליתן אף מטה דק כל כך שאינו עומד מעצמו, כיון שכשאומר**
 102 **'מלא קומתי' כוונתו שיהא זה רק בשיעור גובהו, אך לא שיהא דומה**
 103 **לקומתו בכך שאינו נכפף.**
 104 מקשה הגמרא: **מִיתִיבֵי,** שנינו בברייתא, האומר **'קוּמְתֵי עָלֵי,** או
 105 **שאמר 'מְלֵא קוּמְתֵי עָלֵי,' בשני האופנים נִתְּנָן שְׂרָבִישׁ שְׂאִינוּ נִכְפָּף,**
 106 **ושלא כדברי רב יהודה: שאם אמר 'מלא קומתי עלי' נותן שרביט**
 107 **הנכפף. מתרצת הגמרא: הוּא - רב יהודה. דְּאָמַר שהאומר 'מלא**
 108 **קומתי עלי' נפטר אף בנתינת שרביט נכפף, סוּבַר כְּרַבֵי עֲקִיבָא,**
 109 **דְּדִיִּיק לִישְׁנָא וְתִירָא - שמדייק את לשונו היתירה של הנודר, כמו**
 110 **שיבואר להלן, ואף כאן כיון שלא אמר סתם 'קומתי' אלא הוסיף**
 111 **ואמר 'מלא קומתי', כוונתו שלא יהא זה דבר השווה לקומתו גם בכך**
 112 **שהוא עבה ואינו נכפף, אלא רק דומה לגובהו, ואף שרביט הנכפף**
 113 **בכלל זה. ואילו הברייתא שלא חילקה ביניהם היא כדעת החולקים**

1 הרי לשון **'שִׁבְזָךְ וְשִׁבְנָקְךָ מִיַּעַי לִי' - היה לו לומר, כלשון**
 2 **התורה. ואילו מלשון 'שבבן ושבבת' מוכח שהכוונה לדינים**
 3 **האמורים בפרק יוצא דופן, שם נקטו לשון 'בן רבת'.**
 4 הגמרא מבררת עתה את טעם התורה בערכי הזכר והנקבה. שואלת
 5 הגמרא: **וּמַאי שְׁנָא - במה שונה נְקֵבָה, דְּכִי מִיּוֹקְנָא קְוִימָא**
 6 **אֶתִּילְתָא - שכשהיא מזקינה ונעשית בת ששים ומעלה ערכה עומד**
 7 **על שליש מערכה הקודם, שהרי בת עשרים עד בת ששים ערכה**
 8 **שלושים שקלים, ובת ששים ומעלה ערכה עשרה שקלים. וּמַאי שְׁנָא**
 9 **זָכָר, דְּלֹא קָא אֶתִּילְתָא - שכשהוא מזקין ונעשה בן ששים ומעלה**
 10 **ערכו עומד על פחות משלוש מערכו הקודם, שהרי מבן עשרים עד**
 11 **בן ששים ערכו חמשים שקלים, ובן ששים ומעלה ערכו חמשה עשר**
 12 **שקלים.**
 13 משיבה הגמרא: **אָמַר חֻזְקִיה, אָמַרֵי אִינְשֵי - רגילים בני האדם**
 14 **לומר, 'סְבָא בְּבִיתָא, פְּאִחָא בְּבִיתָא. סְבָתָא בְּבִיתָא, סִימָא בְּבִיתָא'**
 15 **- כשזקן בבית, שָׁכַר בבית, כשזקנה בבית, אוצר בבית. שכן זקן אינו**
 16 **עושה כל מלאכה ואינו אלא משא על בני הבית, ואילו זקנה יכולה**
 17 **לטרוד ולעשות מלאכה אף בזקנותה, ומשום כך לענין ערכין ירידת**
 18 **ערך הזקן גדולה מירידת ערך הזקנה.**

הדרן עלך השג יד

פרק חמישי - האומר משקלי עלי

20 פרק זה ממשיך לדון בחיובים שונים שאדם מחייב את עצמו להקדש,
 21 בין בלשון 'ערכין' שמתחייב בערך עצמו או בערך אדם אחר, בין
 22 ב'דמים', שמתחייב בדמי אדם מסוים או חפץ מסוים, וכן כשמחייב
 23 עצמו במשקלו של אדם מסוים או אבר מסוים.

משנה

24 משנתינו דנה במחייב את עצמו במשקלו של אדם, או במשקל אחד
 25 מאבריו: **הָאוֹמֵר 'מְשַׁקְלֵי עָלֵי' - חייב אני ליתן להקדש את שווי**
 26 **משקלי, נִתְּנָן מְשַׁקְלֵי, אִם התחייב בְּכֶסֶף, נותן משקלו בְּכֶסֶף. וְאִם**
 27 **זָהָב, נותן משקלו בְּזָהָב. וּמַעֲשֶׂה הִיא בְּאִמָּה שֶׁל יִרְמְיָא - שם אשה,**
 28 **שְׂאִמְרָה 'מְשַׁקְלֵי בֵּיתֵי עָלֵי, וְעָלְתָה לְיְרוּשָׁלַיִם לשלם את נדרה,**
 29 **וְשִׁקְלָה מְשַׁקְלָהּ זָהָב.**

30 המשנה מבארת את דינו של המחייב עצמו במשקל אבר מסוים:
 31 האומר **'מְשַׁקְלֵי יָדֵי עָלֵי,'** כיצד משערים את משקלה, **רַבֵי יְהוּדָה**
 32 **אָמַר, מְלֵא חֲבִית מֵים עד שפתה, וּמְכַנִּיסָה - מכניס את ידו לתוך**
 33 **החבית עד מַרְפִּיקוֹ - עד בית השחי, כלומר עד כתיפו, ועל ידי זה**
 34 **יוצאים מים מהחבית בשיעור נפח ידו, ואחר כך שוֹקֵל חֲתִיבָה מְכַשֵּׁר**
 35 **חָמוֹר וְעֲצָמוֹת וְגִידִים, לפי שבשר חמור שזה במשקלו לבשר אדם,**
 36 **ומצרף גם עצמות וגידיים כפי שיש בידו של האדם, כיון שאין משקל**
 37 **הבשר שזה למשקל העצמות והגידיים, וְנִתְּנָן את בשר החמור**
 38 **לְתוֹכָה - לתוך החבית, עַד שְׂתַתְּמֵלֵא החבית שוב, ושיעור בשר**
 39 **החמור שהכניס לחבית כדי שתתמלא שוב, זהו הנפח של ידו, וחייב**
 40 **ליתן משקל זה להקדש.**

41 מביאה המשנה את דעת החולק: **אָמַר רַבֵי יוֹסֵי, וְכִי הָיָא אִפְשָׁר**
 42 **לְכַוְּן בְּשַׁר כְּנֵגַד בְּשַׁר וְעֲצָמוֹת כְּנֵגַד עֲצָמוֹת, והרי אי אפשר לכיון**
 43 **שהיה משקל בשר החמור ועצמותיו מדייק כמו שיעור יד האדם.**
 44 **אָלֵא, שְׁמִין אֵת הַיָּד כְּמֵה הָיָא רְאוּיָה לְשַׁקּוֹל, אף שאין זו שומא**
 45 **מדויקת, ונותן להקדש.**

גמרא

46 שנינו במשנה: **'הָאוֹמֵר מְשַׁקְלֵי עָלֵי נִתְּנָן מְשַׁקְלֵי, אִם כֶּסֶף כֶּסֶף, וְאִם**
 47 **זָהָב זהב. מבררת הגמרא: מַאי 'אִם כֶּסֶף כֶּסֶף, אִם זָהָב זָהָב,'**
 48 **כלומר, מתי נותן משקלו בכסף ומתי נותן בזהב. מבארת הגמרא:**
 49 **אָמַר רַב יְהוּדָה, אִם פִּירִישׁ שִׁיתָן מְשַׁקְלֵי בְּכֶסֶף, נִתְּנָן בְּכֶסֶף. וְאִם**
 50 **פִּירִישׁ שִׁיתָן בְּזָהָב, נִתְּנָן בְּזָהָב.**
 51 תמדה הגמרא: **פְּשִׁיטָא** שעל האדם לתת כפי שנדר, ומה חידשה בזה

המשך ביאור למס' ערכין ליום רביעי עמ' א

1 על רבי עקיבא וסוברים שאין לדרוש לשון יתירה.

2 ומבארת הגמרא היכן מצינו שרבי עקיבא סובר כן; דְתַנֵּן במשנה (ב"ב

3 סד.) לגבי המוכר את הבית, שלא מכר בכללו לא את הבור, ולא

4 [את] הדיות – כעין בור, העשוי בנין של אבנים על גבי קרקע, אף על

5 פִּי שְׂבָתָב לו המוכר שהוא מקנה לו את כל החצר, עומקה באדמה

6 וְרוּמָה – וגובהה באויר העולם. ומכל מקום, אף שלא מכר לו את

7 הבור והדיות, צָרִיךְ המוכר לִיקַח לו דָּרֶךְ – לקנות מהלוקח דרך

8 בחצר, שיוכל ללכת לבור ולדות שלו, דְבָרֵי רַבִּי עֲקִיבָא, כיון שהוא

9 טובר שהמוכר מוכר בעין יפה, ואינו מששיר לעצמו דרך. וְחֻכְמֵי

10 אִמְרִים, אֵינִי צָרִיךְ לקנות לו דרך, כיון שבודאי שיר לעצמו זכות

11 ללכת בחצר עד מקום הבור או הדיות. וּמוֹדָה רַבִּי עֲקִיבָא, בְּזִמְנֵן

12 שְׁאָמַר לו המוכר ללוקח בפירוש שהוא מוכר לו הכל 'הוֹיֵן מְאֵלו' –

13 חוץ מהבור והדיות, שְׁאֵין צָרִיךְ לִיקַח לו דָּרֶךְ. אֲלָמָּא – ומוכח מסיום

14 דברי רבי עקיבא, שדעתו היא שְׂבִינֵן דְלֵא צָרִיךְ – כיון שלא היה

15 המוכר צריך להוסיף ולפרש שאינו מוכר את הבור והדיות, שהרי בין

16 כך אינם מכורים, וְקָאָמַר – והוסיף ואמר זאת בפירוש בעת המכירה,

17 אנו מפרשים דְלִטְפוּיֵי מִילְתָּא קְאָתֵי – שכוונתו היתה להוסיף בכך

18 על עיקר הדין, והיינו שמששיר לעצמו אף דרך. וְהִכָּא נְמִי – אף כאן,

19 לגבי ערכין, כִּינֵן דְלֵא צָרִיךְ לומר 'מלא קומתו', אלא די שיאמר

20 'קומתו', וְקָאָמַר, לְטְפוּיֵי מִילְתָּא קְאָתֵי – בא להוסיף על משמעות

21 דבריו, ולומר שאינו מתחייב בדבר שהוא ממש כקומתו, אף בעובי,

22 אלא רק בגובהו.

23 הגמרא מביאה כמה ספיקות בנדרים מעין אלו: אֵיבְעִיא לְהוּ, אמר

24 הנודר 'עוֹמְדֵי עֲלֵי, מָהוּ – מה עליו להביא להקדש, האם המשמעות

25 היא שיביא שרביט בשיעור קומתו, או לא.

שעושה 'קב' בית קיבול להניח שם את רגלו, ומהלך כף. ועל כל
 פנים מוכח ש'רגל' היינו רק כף הרגל, שמי שחסר לו חלק זה נחשב
 כמי שאין לו 'רגל', ואף שנשתייר לו החלק שעד הברך, ואילו
 בברייתא לעיל מבואר ש'רגל' היינו עד הברך.
 מתרצת הגמרא: **בְּנֵדְרִים, הֲלֵךְ אַחַר לְשׁוֹן בְּנֵי אָדָם**, ובלשון בני אדם
 'רגל' היינו אף השוק, עד הברך, ולכן הנודר משקל רגלו צריך לתת
 שיעור זה. ואילו בלשון התורה 'רגל' היינו רק כף הרגל, ולכן בעלי
 קבין שאין להם כף רגל, פטורים מעליה לרגל.
 ממשיכה הגמרא ומקשה: **וְדֹאֲרֵייתָא, פְּרָט לְבַעְלֵי קַבִּין** – האם ניתן
 לומר שמן התורה אף מי שנחטבה כף רגלו ונשתייר לו השוק, נחשב
 כמי שאין לו רגל, **וְהָא גַבֵּי חֲלִיצָה, דְּכֹתִיב (דברים טו כ) 'וְחִלְצָה**
נַעֲלָו מֵעַל רִגְלָו, וְהָנָא – ושנינו במשנה (יבמות כא). שאם חֲלִיצָה
מִן הָאֲרֻכְבוּתָה וְלִמְטָה – שנחטבה רגלו למטה מן הברך, ונעל שם את
 נעלו, וחלצה לו, חֲלִיצָתָה פְּשֵׁרָה, ומוכח שאף שנחטבה כף רגלו, אם
 נשאר השוק מחשיבה זאת התורה כ'רגל', ומדוע לגבי עליה לרגל
 אמרה הברייתא שאם נחטבה כף רגלו, אף שנשתייר לו השוק, פטור.
 מתרצת הגמרא: באמת 'רגל' האמורה בתורה היינו כף הרגל, **וְשֵׁאֲנֵי**
הָתָם – שונה הדבר לגבי חליצה, כיון דְּאִמְרַי קְרָא 'מֵעַל רִגְלָו', ולשון
 'מעל' באה לרבות אף את החלק שלמעלה מה'רגל', והיינו השוק
 שהוא מעל כף הרגל, שאף בו ניתן לקיים מצות חליצה.
 מקשה הגמרא: **אִי הֲכִי –** אם כן, שריבטה התורה בפירוש לגבי
 חליצה אף מה שלמעלה מרגלו, לְמַעְלָה מִהָאֲרֻכְבוּתָה נִמְי – אף אם
 נחטבה רגלו מעל הברך, ונשתיירה רק ה'ירך', תהא חליצתה כשירה
 שם, ואילו במשנה (שם) מבואר שאם חלצה לו למעלה מהארכובה,
 חליצתה פסולה. מתרצת הגמרא: ריבטה התורה 'מעל' – מה
 שנמצא מיד למעלה מהרגל, והיינו ה'שוק' שהוא מעל כף הרגל
 ושהוא המכונה 'רגל' בתורה, **וְלֹא 'מֵעַל דְּמַעַל',** והיינו הירך שהיא
 למעלה מהשוק, שהוא למעלה מה'רגל'.
אִמְרַי רַב פָּפָא, שְׁמַע מֵינָה – יש ללמוד מדינים אלו, דְּהָא
אִיסְתוּרִיא – שעצם זו שתחת השוק, המכונה 'איסתוריא', והיינו
 הקרסול, **עַד אֲרַעָא נְהִית –** יורדת והולכת עד הארץ ממש, ואין עצם
 נוספת המפסיקה בינה לבין הארץ, **דְּאִי סִלְקָא דְעֵתְהָ מִיפְּסֵק פְּסִיק**
 – שאם תעלה בדעתך לומר שיש עצם נוספת המפסיקה בינה לבין
 הארץ, הִנֵּה לִיָּה אִיסְתוּרִיא 'מעל' – נמצא שהעצם המכונה
 'איסתוריא' היא מעל ה'רגל', וריבטה אותה התורה לענין חליצה,
 וְאִילוּ שְׁקָא – ה'שוק' הוא 'מעל דְּמַעַל', ואין חליצה מועילה בו. וכיון
 שמבואר במשנה שחליצה ב'שוק' כשירה, מוכח שה'איסתוריא' היא
 בסוף הרגל ממש.

104 **משנה**

במשנה הקודמת (ע"א) התבאר דין הנודר שבלשון התורה 'יד' היינו רק כף
 ומשנתנו מבארת את דין המחייב עצמו בדמי ידו: האומר 'דְּמֵי יָדִי
 עָלַי', שְׁמִין אוֹתוֹ כַּעֲבַד הַנִּמְכָר בְּשׁוּק, כְּמָה הוּא שְׁוֶה בְּיָד – יחד עם
 ידו, וְכַמָּה הוּא שוֶה בְּלֵא יָד, וההפך שביניהם הוא דמי ידו, ונתנו
 להקדש.
 מסיימת המשנה ואומרת: דין זה, הוא הוֹמֵר בְּנֵדְרִים מִפְּעֻרְכֵּינּוּ,
 שהנודר את דמי ידו חייב לשלם את שווייה, כמבואר במשנתנו,
 ואילו האומר 'עֶרְךְ יָדִי עָלַי' אינו חייב כלום, כיון שאין 'עֶרְךְ' האומר
 בתורה אלא במעריך אדם שלם, ולא אבר אחד.

114 **גמרא**

שנינו במשנה: 'דמי ידי עלי, שמין אותו'. מבררת הגמרא: **הֲכִי**
שְׁמִינֵינּוּ לִיָּה – כיצד שמים את שווייו. מבארת הגמרא: **אִמְרַי רַבָּא,**
 המשך בעמוד קסד

ממשיכה הגמרא ומסתפקת: אם התחייב בדמי 'דוֹחְבוֹ', שאמר
 'רוחבי עלי, מָהוּ, האם כוונתו לשרביט רחב כמותו, או שכוונתו
 לשרביט שאורכו כמידת רוחבו של הנודר. 'יְשִׁיבְתוּ' מָהוּ, האם
 כוונתו לשרביט שאינו נכפף, שיהא כאורך קומתו כשהוא יושב
 ושהיא פחותה מקומתו כשהוא עומד. או שכוונתו לשרביט הנכפף,
 כמו שהוא עצמו כפוף כשהוא יושב. 'עוֹבֵיו' מָהוּ, האם כוונתו
 לשרביט שאינו נכפף, כמו שעובי גופו אינו נכפף, או שכוונתו
 לשרביט שאורכו כעובי גופו, ואף שהוא נכפף. 'הִיקִיפוּ' מָהוּ, האם
 כוונתו לשרביט נכפף שאורכו כהיקף גופו, או שכוונתו לשרביט עבה
 כהיקפו. אומרת הגמרא: **תִּיקֵן –** יעמדו שאלות אלו בספק, שלא
 נפשטו.

שנינו במשנה: **מִשְׁקָל יָדֵי עָלֵי וכו',** רבי יהודה אומר ממלא חבית
 מים וכו', אמר רבי יוסי, וכי היאך אפשר לכזין וכו'. הגמרא מביאה
 ברייתא בענין זה: **הֲנֵנוּ רַבְּנֵי, האומר 'מִשְׁקָל יָדֵי עָלֵי' והאומר 'מִשְׁקָל**
רִגְלֵי עָלֵי', רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר, מְבִיא חֲבִית וּמְמַלֵּא מִים, וּמְכַנֵּים בְּיָד
עַד הָאֲצִיל – עד בית שחיו, וְכַרְנֵג, מכניסה לחבית **עַד הָאֲרֻכְבוּתָה –**
 עד הברך, ובכך יוצאים מהחבית מים כשיעור הנפח של ידו או רגלו,
וְשׁוֹקֵל בְּשֵׁר הַמּוֹר עִם גִּידִים וְעֲצָמוֹת שְׁבוּ, וְנוֹתֵן לְתוֹכָהּ עַד
שִׁתְּמַלֵּא, ונמצא שבשר החמור שיה לנפח ידו או רגלו, ונותן
 להקדש כמשקל בשר החמור. **וְאֵף עַל פִּי שְׁאִין רֵאִיהֶּ לְדָבָר, בששר**
חמור ששקל כבשר האדם, יש זָכַר לְדָבָר – קצת ראייה, **שְׁנַאֲמַר לגבי**
הגויים (יחזקאל כג כ) 'אֲשֶׁר בְּשֵׁרֵם הַמּוֹרִים בְּשֵׁרֵם. אִמְרַי לֹא רַבִּי
יוֹסִי, הִיאֵךְ אֲפֶשֶׁר לְכוּן שיהא שיעור הַבְּשָׁר של החמור בדיוק כַּנֵּגֵד
 שיעור הַבְּשָׁר של האדם, **וְגִידִים כַּנֵּגֵד גִּידִים, וְעֲצָמוֹת כַּנֵּגֵד עֲצָמוֹת,**
 והרי אי אפשר לדקדק שיהיו מכוונים ממש. **אִמְרַי לֹא רַבִּי יְהוּדָה,**
אוֹמְרִין זאת, אף שאין הדבר מדוקדק. **אִמְרַי לֹא רַבִּי יוֹסִי, עַד**
שְׁאוּמְרִין את בשר החמור שיהא דומה ליד האדם, מְוֹדוּ אֵת הַיָּד
עצמה, כמה היא ראויה לשקול, ואף שאין זה השיעור בדיוק, כיון
 שאף לדבריו אי אפשר לשער בדיוק. מבארת הגמרא: וְאִילוּ רַבִּי
 יְהוּדָה סוֹבֵר, אף שאי אפשר לכזין את השיעור בדיוק, מכל מקום
כְּמָה דְאִפְשָׁר לְדַקְדַּק, עֲבָרִינֵן – עושים כן, ולכן אמר שימדדו על ידי
 חבית של מים וכו' חמור.

הגמרא מקשה סתירה בין הברייתות בענין השיעור של 'יד' ו'רגל'.
 שנינו בברייתא: **בְּיָד, עַד הָאֲצִיל –** עד בית השחי. וְרַמִּינְהוּ – וקשה
 על כך מברייתא אחרת, נאמר בתורה (שמות ל ט) **וְרָחֲצוּ אֶהָרִן וְגַבְיֵי**
מִמֶּנּוּ אֵת יְדֵיהֶם וְאֵת רִגְלֵיהֶם, ושנינו בברייתא, **קִדְוִישׁ יְדִים וְרִגְלִים**
בְּמִקְדָּשׁ נַעֲשֶׂה בְרִיצְתָם עַד הַפָּרָק, והיינו עד מקום חיבור כף היד
 לזרוע, ומוכח שלשון 'יד' האמורה בתורה היא רק עד הזרוע, ולא עד
 בית השחי. מתרצת הגמרא: **דְּאוֹרֵייתָא –** שיעור יד האמור בתורה,
 הוא רק **עַד הַפָּרָק,** אבל **בְּנֵדְרִים, הֲלֵךְ אַחַר לְשׁוֹן בְּנֵי אָדָם,** ובני
 אדם קוראים 'יד' לכל הזרוע עד בית השחי.
 ממשיכה הגמרא ומקשה: וכי 'יד' **דְּאוֹרֵייתָא** היינו **עַד הַפָּרָק, וְהָא**
גַבֵּי תְּפִילִין, דְּכֹתִיב (דברים ו ח) 'וְקִשְׁרְתֶם לְאוֹת עַל יָדְךָ, וְתָנָא דְבֵי
מְנַשֶּׁה, 'יָדְךָ' זו קִיבוּרִית – והיינו מקום הבשר הגבוה שביד, מעט
 אחרי בית השחי, ששם מניחים תפילין, ומוכח שאף החלק הזה מכונה
 בתורה בשם 'יד', ולא רק כף היד, עד הזרוע.

הגמרא חוזרת בה ממה שאמרה שבלשון התורה 'יד' היינו רק כף
 היד, ומתרצת באופן אחר: **דְּאוֹרֵייתָא, קִיבוּרִית כּוּלָּהּ** בכלל לשון
 'יד', ולכן הנחת תפילין נעשית במקום הקיבוּרית, **הֲלֵךְ אַחַר**
לְשׁוֹן בְּנֵי אָדָם, ולכן חייב במשקל היד עד בית השחי. וְאִילוּ קִדְוִישׁ
יְדִים וְרִגְלִים בְּמִקְדָּשׁ, שנעשה רק עד מקום חיבור כף היד לזרוע,
הִלְבָּתָא גְּמִירֵי לָהּ – הלכה למשה מסיני היא, שכך מקדשים ידים
 במקדש.

הגמרא מבררת עתה את שיעור ה'רגל' האמור בברייתא. שנינו
 בברייתא: **בְּרִגְלָ עַד הָאֲרֻכְבוּתָה –** עד הברך. מקשה הגמרא: וְרַמִּינְהוּ,
 שנינו בברייתא, נאמר בפסוק (שמות כג יד) **'שִׁלַּשׁ רִגְלִים תַּחֵן לִי**
בְּשָׂנְהוּ, ומלשון 'רִגְלִים' דרשו (חגיגה ד.) שרק מי שיכול לעלות
ברגליו חייב לעלות לרגל, פְּרָט לְבַעְלֵי קַבִּין, והיינו מי שנחטבה כף
 רגלו והשתייר לו השוק, שהוא החלק שבין הברך לכף הרגל,

המשך ביאור למס' ערכין ליום רביעי עמ' ב

24 הגמרא מביאה כמה ספיקות בדינים אלו: כָּעִי - הסתפק רַבָּא, אדם
25 שחבירו חבל בו, וְאָמְדוּהוּ אֹמֵד שָׁל נִזְקִין, כמה היה שוה קודם
26 החבלה וכמה הוא שוה עתה, וְאָמַר הנחבל 'דְּמִי עָלַי', מהו - איך
27 שמים את שוויו, מִי אָמְרִינָן - האם נאמר, הֲאֵא אָמְדוּהוּ חַדָּא וְיִמְנָא
28 - הרי כבר אמדו את שוויו פעם אחת, כשהזיקו חבירו, ועליו לשלם
29 סכום זה. או דִּילָמָא - או שמא נאמר, שְׂאֵנִי אֹמְדֵנָא דְּבִי עֲשְׂרָה
30 מְאֹמְדֵנָא דְּבִי תֵּלְתָא - יש הבדל בין שומא הנעשית על ידי עשרה
31 לבין שומא הנעשית על ידי שלשה, וכיון ששומת נזקין נעשית על ידי
32 שלשה ואילו שומת נדרים נעשית בעשרה, עלינו לחזור ולשום אותו
33 בעשרה.
34 ממשיך רבא ומסתפק; וְאֵם תִּמְצָא לְזִמְרָא דְּשָׂאֵנִי - ששונה היא
35 אֹמְדֵנָא דְּבִי עֲשְׂרָה מְאֹמְדֵנָא דְּבִי תֵּלְתָא, ואין שומת הנזקים
36 מועילה לשומת הנדר, יש להסתפק באופן שְׂאֵמַר 'דְּמִי עָלַי',
37 וְאָמְדוּהוּ בעשרה, כדוּן, וְחֹזֵר וְאָמַר 'דְּמִי עָלַי'. מהו - האם צריכים
38 לחזור ולשומו או לא. וצדדי הספק הם, האם נאמר דְּהָכָא - באופן
39 זה, וְדָאֵי יש לילך אחר אותה אומדנא, שהרי כבר אָמְדוּהוּ בִּי
40 עֲשְׂרָה, או דִּילָמָא - או שמא נאמר, שְׂכַחַת בִּינִי וּבִינִי - יתכן שבין
41 אותו זמן שאמדוהו לזמן הנדר השני, השביח, ויש מקום לאומדו
42 שוב.
43 ועוד הסתפק רבא, אם אָמַר 'דְּמִי עָלַי', וְעָדִין לֹא אָמְדוּהוּ, וְחֹזֵר
44 וְאָמַר שׁוּב 'דְּמִי עָלַי', ונמצא שיש עליו עתה שני נדרים, מהו, האם
45 נאמר דְּהָכָא וְדָאֵי

1 אֹמְדִין אֹתוֹ אֹמֵד שָׁל נִזְקִין - שמים אותו כמו ששמים מי שחבירו
2 חתך את ידו, שאומדים אותו כמה הוא היה שוה להימכר כעבד
3 כשהוא שלם, וכמה הוא שוה עתה ללא יד, ומשלם לו המזיק את
4 ההפרש.
5 מקשה הגמרא: אָמַר לֵיהּ אַבְי רַבָּא, מִי דְּמִי - וכי ניתן לדמות את
6 השומא של משנתנו לשומת אדם שחתכו את ידו, והרי הָתָם - שם,
7 לגבי נזקין, נְבָרָא וְיִלָּא הוּא - אדם מזולזל הוא, כיון שהשמאים
8 רואים אותו עתה כשאין לו יד, ואף כשבאים לשום אותו כמה היה
9 שוה קודם לכן, בעודו שלם, שמים אותו בזול. ואילו הָכָא - כאן,
10 לגבי הקדש, נְבָרָא שְׂבִיחָא הוּא - אדם שלם ומשובח הוא, וראוי
11 לשום אותו בדמים יקרים יותר.
12 מביאה הגמרא את דעת אביי: אלא אָמַר אַבְי, אֹמְדִין כְּמָה אָדָם
13 רוּצָה לִיתָן בְּעֵבֶד הַעֹשֶׂה מְלָאכָה בְּיָדוֹ אַחַת, ומה החילוק בינו לבין
14 הסכום שיתן אדם תמורת עבד העושה מלאכה בְּשִׁתֵּי יָדָיו.
15 תמדה הגמרא: 'יָדוֹ אַחַת' מָאֵי נִיהוּ - באיזה עבד מדובר, האם
16 בעבד שעושה מלאכה רק ביד אחת, וְאִידָךְ פְּסִיקָא - והיד השניה
17 קטועה, אם כן הֵינֵנו הָךְ - זו אותה שומא שאמר רבא, ודחאו אביי
18 מחמת שכשירו קטועה הוא מזולזל בעיני השמאים. מתרצת הגמרא:
19 אָלָא כּוּונת אביי לעבד שִׁדְדוֹ האחת מוֹכְתֶבֶת לְרַבּוֹ רֵאשׁוֹן,
20 שכשמכר את עבדו שייר לעצמו את השימוש בידו האחת, וההבדל
21 בשומא בין עבד כזה שידו האחת מוכתבת לרבו הראשון, לבין עבד
22 שעושה מלאכה בשתי ידיו, הוא שיעור דמי שווי ידו, ואותו נותן
23 להקדש.